

Stadsgesprek NRD en omgevingsvisie Den Haag 2050

In november 2022 is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor de nog te maken Haagse omgevingsvisie gepubliceerd. Op 30 november vond een hybride stadsgesprek hierover plaats met bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden. Het stadsgesprek ging ook in op het nut en de noodzaak van de omgevingsvisie en de impact die deze kan hebben. Sprekers en publiek keken terug via het verleden naar het Den Haag van nu, om vervolgens via drie Haagse toekomstscenario's de keuzes te bespreken die voorliggen.

NRD en de omgevingsvisie

De ambtelijke notitie wordt met vijftig deelnemers in de zaal besproken. Ook online kijken en doen zo'n dertig bewoners mee. Marcel Wijermans, projectleider team omgevingsvisie Den Haag, vertelt waarom dat belangrijk is. 'De toekomst van de stad bepalen we samen. Met deze notitie willen we de stad uitnodigen om mee te denken over de omgevingsvisie.' De startnotitie en het ambitiedocument voor de omgevingsvisie Den Haag 2050 zijn al gemaakt in 2020 en 2021. De vragen die hierin centraal staan zijn: Welke stad wil Den Haag zijn in 2050? Hoe ziet de fysieke leefomgeving er dan uit en welke ruimtelijke keuzes en investeringen zijn daarvoor nodig?

De NRD vormt een volgende belangrijke stap in het proces van het maken van de omgevingsvisie. Wijermans legt uit waarom: 'De NRD is het beginpunt van de omgevingseffectrapportage (o.e.r.). De o.e.r. inventariseert het effect op de omgeving van de ambities die Den Haag heeft geformuleerd in het ambitiedocument.'

Eelke Nijmeijer, beleidsmedewerker en NDR-deskundige bij de gemeente Den Haag, legt uit dat een OER breder is dan het verplichte milieu-effectrapport (MER). Niet alleen milieu-effecten zoals geluid, luchtkwaliteit, water, klimaat en grondstoffengebruik worden onderzocht in de OER, maar ook sociale effecten als gezondheid, welzijn en (brede) welvaart. Nijmeijer: 'Het in beeld brengen van de impact van beleidskeuzen maakt het voor de Haagse gemeenteraad mogelijk om een afgewogen besluit te nemen over de inhoud en consequenties van de omgevingsvisie.'

Beeld: Eelke Nijmeijer, Monique Verhoef, Marcel Wijermans
Fotografie: Oglaya Doua

Praat mee over de toekomst van de stad, dien een zienswijze in

Een belangrijk doel van de NRD is het informeren en raadplegen van bewoners en andere belanghebbenden over de beoogde ontwikkelingen, de alternatieven en het aantal thema's dat onderzocht wordt (de reikwijdte), de beoordelingsmethode en diepgang (detailniveau) van de OER. Daarmee maakt de NRD duidelijk wat de onderzoeksagenda en -aanpak is voor de OER-procedure.

De gemeente neemt de vragen en opmerkingen van het stadsgesprek mee, vertelt Wijermans. 'In de NRD nodigen we mensen expliciet uit om zienswijzen in te dienen: aanvullingen, meningen, adviezen.'

Lessen uit het Haagse verleden

Thimo de Nijs, historicus bij de gemeente Den Haag, schuift aan tafel aan. Hij vertelt over de aanleg van de Turfmarkt, het inbouwen van het Kurhaus op het Scheveningenbad en de Utrechtse Baan en de impact van die aanpassingen op de stad en de directe omgeving ervan. Hij deelt lessen: wat kunnen we leren van het verleden, voor toekomstige ontwikkelingen? De Nijs vertelt over het gebied rondom de Turfmarkt, in de jaren 1980 was het een onbegaanbaar stuk stad. Rijk en gemeenten hebben toen samen opgetrokken om het gebied aan te pakken. De les uit het verleden? 'Het kan geen kwaad als de gemeente de regie pakt', aldus De Nijs.

Bij het Scheveningenbad was het tegenovergestelde het geval. Toen rijke mensen na de Tweede Wereldoorlog vakanties voortaan liever in het buitenland vierden, verloederde het Kurhaus en dreigde het hotel zelfs in elkaar te storten. Een ontwikkelingsmaatschappij voorkwam dat, maar legde ook veel nieuwbouw aan. 'Wat we hiervan kunnen leren', zegt De Nijs, 'is dat je veel, niet per se mooie, massa krijgt als je een projectontwikkelaar helemaal vrij spel geeft.'

In zijn laatste voorbeeld, de Utrechtse Baan, heeft niet de gemeente of de projectontwikkelaar, maar de inwoner de overhand. De Nijs: 'We kennen de Utrechtse Baan als de snelweg die stopt bij het Malieveld, maar het oorspronkelijke plan was om de Utrechtse Baan door de hele stad te laten lopen.' Toch kwam dat er niet van. Uit de zaal klinkt: 'Vanwege protesten!' De Nijs lacht, dat klopt inderdaad. Hij laat foto's zien waarop mensen borden dragen met 'stop racebaan!'. De les? 'Het is moeilijk om eenmaal bestaande gebouwen af te breken, we zijn nu al 24 jaar bezig met het af bouwen van de Utrechtse Baan.' Maar ook: 'Als mensen iets echt wel of niet willen, kunnen ze zich organiseren en hebben ze de macht om de inrichting van de stad te bepalen.'

Beeld: Thimo de Nijs, Monique Verhoef, Marcel Wijermans

Wat maakt of breekt een stad?

Dan is het woord aan het publiek. Wat vinden zij de meest geslaagde verandering in de stad? Wat vinden zij een historische vergissing? Via Mentimeter sturen de deelnemers aan het stadsgesprek hun reacties in. Er is veel overeenstemming over de tramtunnel. 'Het was altijd heel onrustig met de trams die overal tussendoor kwamen', vertelt een aanwezige. 'Door de tunnel is echt een centrum ontstaan, ik ga er nu veel liever wandelen.' Over historische vergissingen is er minder eensgezindheid. Iemand noemt bushalte Leyenburg. 'Heel veel groen is weggehaald in ruil voor asfalt, het is onoverzichtelijk geworden en ontoegankelijk voor mensen met een beperking.' Een andere aanwezige vult aan: 'Het is ontkoppeld van het winkelcentrum. Het is nu sterk op het ziekenhuis gericht.'

Twee jongeren van HNTdeMotor van het Nationale Theater, Yiwen He en Nada Ababou, sluiten het gesprek over het verleden af. In het kader van de omgevingsvisie Den Haag 2050 organiseerde Het Nationale Theater op 1 april 2022 het project Wij, de stad. Daarbij gingen zeventig jongeren met elkaar in gesprek over Den Haag nu, Den Haag in 2050 en alle tijd daartussen. Deze gedachten zijn omgezet in teksten, die de jongeren hebben voorgedragen. Een zin die blijft hangen is: 'Maakt haar stad de mensen, of maken de mensen de stad?'

Den Haag nu: zes ambities, tien thema's

Matthijs de Vries, adviseur onderzoek en beleid bij de gemeente Den Haag, vertelt over de zes ambities voor de omgevingsvisie van Den Haag:

1. een rechtvaardig en inclusief Den Haag,
2. een betaalbare, toegankelijke en toekomstbestendige woningvoorraad,
3. een klimaatbestendig, klimaatneutraal en natuurinclusief Den Haag,
4. een economisch vitaal Den Haag,
5. een gezond en veilig Den Haag en
6. een duurzaam bereikbaar Den Haag.

De Vries opent het gesprek over het heden van Den Haag door het eerder opgeleverde rapport rondom de Staat van de Leefomgeving uit te leggen; in dit rapport vind je de stand van zaken van elke ambitie, onderbouwd met kaarten en grafieken. De Vries geeft een voorproefje. Met een roodgekleurde kaart laat hij zien hoe ongelijkmatig middelbare scholen zijn verdeeld in Den Haag. Dat kan ertoe leiden dat jongeren vanwege de lange afstand misschien eerder een school kiezen onder hun niveau. Ook is er een groot verschil in wijken op het gebied van gezondheid. De Vries laat expres maar een deel zien en nodigt iedereen uit om zich te verdiepen via denhaag.incijfers.nl. 'Ga online, gebruik die data!'

Klimaat als publieksfavoriet

Via de Mentimeter wordt het publiek weer gevraagd om reacties. Welke van de tien thema's uit de NDR vinden zij het belangrijkste? Klimaat komt met stipt op de eerste plek. Daarna volgen wonen en woonomgeving, milieu, welzijn en natuur. De aanwezigen worden om een toelichting gevraagd. 'Ik vind natuur en biodiversiteit en klimaat het belangrijkste, omdat we niet zonder kunnen, ook niet in Den Haag', vertelt een aanwezige. 'Ik woon in het centrum onder de zeespiegel en ik wil geen natte voeten', voegt een ander toe. Iemand die welzijn het belangrijkste vindt, zegt: 'We hebben net geconstateerd dat er een verdeeldheid is in de stad, ik vind het nóg belangrijker dat iedereen kan meedoen, het sociale is even belangrijk als het klimaat.'

Op economie is opvallend weinig gestemd, hoe komt dat? Iemand springt ervoor in de bres: 'Ik denk dat werken heel belangrijk is voor mensen, juist voor hun welzijn, daarom heb ik erop gestemd.' Een andere aanwezige voegt toe: 'Het een sluit het ander niet uit. Als je voor klimaat bent, betekent het niet dat je tegen de economie bent. Het betekent dat je de economie in dienst van het klimaat wilt stellen.'

Beeld: vragen uit het publiek, Monique Verhoef

Den Haag in de toekomst: drie toekomstverhalen

Voor de nog te maken omgevingsvisie kijkt Den Haag naar drie toekomstverhalen: de Lokale Stad (mens en de stad), Transitiestad (grote veranderingen, waaronder klimaatverandering) en de Regiostad (regio en de stad).

Wijermans legt uit hoe de verhalen tot stand zijn gekomen. 'Ze zijn het resultaat van speciale bijeenkomsten, een tentoonstelling met verschillende toekomstbeelden en perspectieven op de toekomst, een traject met jongeren en een enquête die we hebben verspreid in de stad. We hebben inwoners gevraagd om droombeelden.' Stedenbouwkundige Els Leclercq, die ook is aangeschoven, legt uit dat toekomstverhalen helpen bij het maken van toekomstig beleid. 'Verhalen spreken tot de verbeelding.'

Beeld: Els Leclercq, Monique Verhoef, Marcel Wijermans

Den Haag als lokale stad

Voor elk verhaal is een filmpje gemaakt. Die worden gedeeltelijk getoond en kort besproken, ook door het publiek. Leclercq over de Lokale Stad: 'Dit is wat mij betreft hoe je wil leven: als burgers en ondernemers samen. Maar ik mis hoe we sociale netwerken beter gaan activeren. De organisatie daarvan komt niet aan bod. Hoe gaan we mensen de ruimte geven om eigen initiatieven en plannen te verwerkelijken? Veel zaken zijn contractueel geregeld met marktpartijen, maar er is weinig ruimte voor stichtingen en wijkinitiatieven.' Via de Mentimeter wordt duidelijk dat het groen veel mensen aanspreekt. Iemand uit de zaal reageert dat hij de leefbaarheid van arme wijken mist in het verhaal. 'Groene voorzieningen zijn extreem ongelijk verdeeld in Den Haag.'

Den Haag als transitiestad

Op het filmpje van Transitiestad reageert Leclercq: 'Hoe de stad gaat veranderen is een heel centraal thema. Je hoorde net al dat er angst is over wat er gaat gebeuren met de stad, moeten we eigenlijk wel zoveel bouwen als het straks onder water komt te staan? Tegelijkertijd is er de vraag hoe we dit gaan aanpakken. Doen we dat centraal of decentraal? Wie krijgt er macht, marktpartijen of de buurt? Hoe toegankelijk is het voor iedereen om mee te doen? Tegenwoordig heb je haast een hbo-diploma nodig om een subsidieaanvraag te begrijpen.'

Iemand uit de zaal reageert: 'De ideeën en onderzoeken zijn fantastisch, maar we moeten meer met bewoners zelf doen. Ik mis participatie. De participatienota is uit 2012, er zijn te weinig aanknopingspunten voor mensen met goede ideeën.' Leclercq: 'De overheid moet meer openstaan voor initiatieven van burgers.' Uit de zaal klinkt het: 'Toch gebeurt dat niet en dat is echt een probleem. Er is veranderkracht.' Iemand vult aan: 'Zoek nieuwe samenwerkingen met achterstandswijken, om tot oplossingen te komen die wél werken.'

Een aanwezige concretiseert het dilemma: 'Ik woon in Zuidwest, wij zijn bezig om dingen in de wijk te organiseren. We hebben genoeg plannen en ideeën, maar ik mis co-creatie met de bewoners. Er waren bijeenkomsten over de structuurvisie, maar die waren erg kort en beperkt qua inspraak. Ik vind het heel jammer dat er niet meer wordt gedaan. Ik zou graag meer aandacht zien voor samenwerking en daadwerkelijk aan tafel zitten met de gemeente.'

Den Haag als regiostad

Tot slot wordt het filmpje over de regio en de stad getoond. Wijermans licht toe: 'De gedachte hierachter is: kunnen we alle grote opgaven binnen de eigen gemeentegrenzen oplossen, of hebben we de regio nodig?' Via Mentimeter wordt opgehaald wat mensen missen in het scenario. 'Het valt mij op dat mobiliteit bij Zuidwest en de Zuidflank niet wordt genoemd. Daar is weinig openbaar vervoer, dus pakken mensen de auto. En tegelijkertijd zitten de toegangswegen van de A4 dicht.'

Wat gebeurt er met de drie toekomstverhalen? Wijermans vertelt dat er niet voor één scenario wordt gekozen. 'Dit zijn hulpmiddelen om de keuzes die we moeten maken voor de omgevingsvisie in beeld te krijgen. We moeten een mix vinden van dingen uit de scenario's om de stad te laten floreren.' Hoe gaat de gemeente de roep om participatie vormgeven? Wijermans: 'Ik denk dat het belangrijk is dat er in de omgevingsvisie een antwoord komt op de vraag hoe je bewoners kunt betrekken wanneer de ruimtelijke ontwikkelingen worden gerealiseerd. In de omgevingsvisie moet dan staan wat de rol van de markt, burgers en gemeente daarin is.'

Afronding stadsgesprek

Afsluitend aan het stadsgesprek is er een borrel. Wat vonden deelnemers van het stadsgesprek? 'Interessant', deelt iemand. En een tip: 'Bewoners staan te springen om leuke dingen te doen, dat enthousiasme wordt gesmoord doordat de gemeente dan nog bezig is met een aantal dingen, maar ik zou zeggen; ga alvast aan de slag in de tussentijd!' Een andere aanwezige vult aan: 'Het was prettig dat jongeren aan bod kwamen en dat er geen grote afstand was tussen sprekers en

Den Haag

publiek. Het viel me wel op dat volgens mij vooral mensen uit rijkere wijken aanwezig waren in het publiek. Wat de gemeente zou moeten meenemen, vind ik: probeer álle bewoners van het begin af aan te betrekken. Nu ligt er een al ingevuld rapport. Je kunt een zienswijze indienen, maar niet iedereen kan Nederlands lezen en ook niet iedereen begrijpt de ambtelijke taal en processen. Ga de wijken in, zoek de mensen op!’

Beeld: Yiwon He en Nada Ababou van HNT de Motor

Een zienswijze indienen

Wilt u uw mening laten weten over de NRD? Een zienswijze indienen kan tot 23 december 2022.

1. Per e-mail:

m.e.r@denhaag.nl met een cc naar omgevingsvisie@denhaag.nl

2. Per post:

Gemeente Den Haag
t.a.v. Beleidsafdeling Stadsbeheer/ Milieu en gebiedsgericht werken
o.v.v. Zienswijze NRD m.e.r. Omgevingsvisie Den Haag
Postbus 12651
2500 DP DEN HAAG

3. Mondeling:

Maak tijdens de inspraakperiode een afspraak via telefoonnummer 14 070.

De mogelijkheden om aanvullingen, meningen, adviezen (de zienswijzen) in te dienen staan ook in [hoofdstuk 3 van de NRD](#).

Den Haag

Vragen uit het publiek en antwoorden tijdens de sessie:

Vraag:

- Den Haag gaat een verkeersinfarct krijgen, alle tweebaanswegen worden anderhalvebaanswegen, dat vind ik moeilijk om te begrijpen. Het jaren '70 profiel is een jaren '90 profiel geworden, zijn steeds kleiner geworden. Begonnen jaren 70 autoluw te maken. Met de komst van lichter verkeer en elektrische auto's, wat is jullie visie op de toekomst?

Antwoord Marcel Wijermans:

- 'We hebben aantal jaren geleden een mobiliteitstransitieverhaal gepresenteerd; dat ervan uitgaat dat met een groeiende bevolking, als je dat allemaal gaat faciliteren met de auto, dan komt de stad vast te staan. De noodzaak is aanwezig om te zorgen dat er een andere verhouding komt tussen autoverkeer, langzaam verkeer en openbaar vervoer om de stad leefbaar te houden.

Vraag:

- Waarom zijn er drie toekomstverhalen gemaakt? Ik zou graag willen weten wat de consequenties van keuzes zijn die op de tien onderwerpen worden gemaakt.

Antwoord Marcel Wijermans:

- Op de tien onderwerpen wordt beoordeeld in de OER, daar willen ze alternatieven in zien. Ze beoordelen de tien thema's, niet de verhalen.

Mentimeter uitslagen

NB: Hieronder een toevoeging aan de eerste twee vragen uit de online chat

Wat vindt u de meest geslaagde verandering in de stad?

Behoud en Ontwikkeling Ockenburg

En, wat vindt u een historische vergissing?

De losstaande hoogbouw in oude wijken

Wat vindt u de meest geslaagde verandering in de stad?

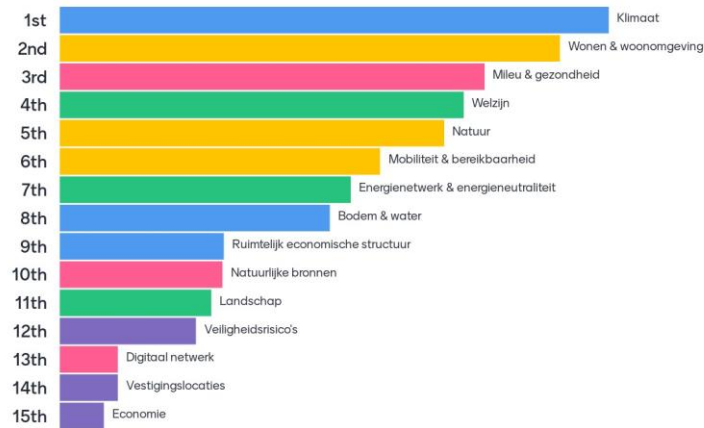
Wat vindt u een historische vergissing?

Den Haag

Wat zijn de top 3 belangrijkste thema's waarnaar gekeken moet worden/rekening mee gehouden moet worden?

LOKALE STAD/MENS & STAD

Wat spreekt aan?

Den Haag

LOKALE STAD/MENS & STAD

Wat mis je nog?

lokaal produceren
ruimte voor diversiteit
bereikbaarheid
een stad voor hagezen
cultuur voor iedereen
toegankelijkheid fietser
wijken maken de stad zelf
een stop op nieuwe hotels
perspectief laagopgeleide
lokaal voedsel
waar verdichting
haags accent die insprek
wonen mbt maatschappij
integratie migranten
woningen
concrete dingen
kwaliteitstoerisme
energietransitie
local voedsel
meer medebewoners
biodiversiteit
sociale netwerken
klimaat
fietsveiligheid
expeditie waar
voldoende woningen
energietransitie
bedrijvigheid
ik mis co-creatie met bew
biodiversiteit groen
groen in achterstandswijk
daadkrachtig bestuur
digitalisering
lokale zeggenschap
ruimtegebrek
cultuurhistorische waarde

TRANSITIE STAD/KLIMAAT & STAD

Wat spreekt je aan?

duurzame mobiliteit
samen delen voorzieningen
ontwerp de ondergrond
gasvrij
groen werken wonen
sterke groene karakter
ideeën
vergroenen
groene energie
leven wonen en werken
duurzaam
groen
bio diversiteit
grachten open
toekomstgericht
richten op groen
aandacht voor werk
duurzaamheid
meer regie overheid
verschillen rijk en arm
wonen en werken
geb eneco weer publiek
verandering
samenwerken
watervoorziening
verdichten in dh
groenverbinding

Den Haag

TRANSITIE STAD/KLIMAAT & STAD

Wat mis je nog?

het veen onder zeeniveau
aandacht age inkomens
circulair biobased bouwen
oplossingen hier en nu
groei beperking wonen
zeespiegelstijging
echte participatie
stadsverwarming
water en waterrecreatie
financiering
samenwerkingen
de volgende generaties
participatie
aantallen
groen aanpak segregatie
natuur
budget
waterbeheer
ontgroeien
waar verdichten
islatie
fietsveiligheid
hoe dit te bereiken
zingeving en realisme
kunnen we nog wonen in dh
aktie voor transitie
uitleg over ov ondergrond

REGIOSTAD (REGIO & DE STAD)

Wat spreekt je aan?

ov vroeg en late uren
identiteit van de plek
buurgemeenten betrokken
goed ov
het grootstedelijke
groene verbindingen
verbondenheid
mobiliteit natuur
OV visie
lokaal
regio zien als een geheel
niet veel
behoud eigen karakter
tot delft en leiden
regionaal denken
regiovisie
mobilititeit
verbindend

Den Haag

REGIOSTAD (REGIO & DE STAD)

Wat mis je nog?

kleinschaligheid in stad
wonen werken bij elkaar
transformatiegebieden
vormen draagvlak
groene mobiliteit
vervangen auto
over de schutting of niet
nvt
brede welvaart
eneco publiek maken
locaal voedsel
mobilititeit
westland betrekken
meer ov
diepgang
energietransitie regio
rust in beelden
oplossing arbeidsmigratie
regionale sturing
regie
ban de action
voedsel uit de regio
fiets versnippering v gro
waar verdichten
plannen buurgemeenten
aandacht voor armere wijk

